

PRIKAZ

JOSIP UŽAREVIĆ (Zagreb – Filozofski fakultet)

JEZIK, STILOVI, FUNKCIJE

(Josip Silić: *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb 2006)

1. UVODNE NAPOMENE

Među hrvatskim jezičnim i književnim stručnjacima koji su se bavili problemima stila – od Tome Maretića, Petra Guberine, Rikarda Simeona, Krunoslava Pranjića, Radoslava Katičića, Branka Vuletića sve do Ive Pranjkovića, Krešimira Bagića i dr. – Josip će Silić nedvojbeno zauzeti važno (ako ne i počasno) mjesto: prvi je napisao knjigu u cijelosti posvećenu proučavanju funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnog jezika. To što se u našoj kulturi takva knjiga pojavljuje sa zakašnjenjem od nekoliko desetljeća (u Rusa, Čeha, Poljaka ili Slovaka, na primjer, funkcionalne su stilistike redovito objavljivane već od ranih šezdesetih godina 20. stoljeća) ne mora biti shvaćeno kao (velik) propust. Naime, jedan od uvjeta za pisanje funkcionalnih stilistika svakako je i relativno sređeno stanje na području jezične standardologije. A kulturno-politička zbivanja protekloga – dvadesetoga – stoljeća nisu tu išla na ruku hrvatskom jeziku. S druge se pak strane vjerojatno isplatilo čekati da se ove zahtjevne problematike prihvati jezikoznanstvenik Silićeva formata. Silićeva jezičnoteorijska opremljenost, njegovo mnogogodišnje istraživačko iskustvo i izoštrena lingvistička intuicija bili su ne samo garancija nego i pretpostavka za kvalitetno izvršavanje postavljene zadaće.

Rezultat je knjiga koja istodobno može služiti i kao visokoškolski udžbenik i kao poligon za prijepore, odnosno kao okvir ili (u svakome slučaju) kao osnova za buduća lingvostilistička istraživanja.

2. SUSTAV I STANDARD

Oslanjajući se na strukturalizam desosirovskoga i koseriuovskoga tipa (koji kreće od razlikovanja jezika i govora, odnosno konkretnoga govornog

čina, norme i sustava), Josip Silić kao polazište za izgradnju vlastita sustava postavlja sljedeću kategorijalnu dihotomiju – *jezik kao sustav* i *jezik kao standard*.

Valja odmah istaknuti da je, u skladu sa Silićevim postavkama, sveukupna problematika funkcionalnih stilova povezana s jezikom kao standardom, a nikako i ni u kojem smislu ne s jezikom kao sustavom. Ovdje je sustav shvaćen kao skup funkcionalnih opreka, kao zbir obveza i sloboda te ima više konzultativnu nego imperativnu narav (18). Njegovo je temeljno načelo – razlika (13, 22, 28); jezik kao sustav jest jezik potencije, postajući jezik (11, 17) koji se vodi samo unutarnjim (implicitnim), čisto jezičnim zakonitostima i normama (20). U jeziku kao sustavu ništa nije »što nije 's nečim'«. I ništa u njemu nije za što bi se moglo reći da je izvan pravila. U njemu nema iznimaka. [...] U njemu nema 'osim'.« (23) Štoviše, »sustav nema 'središta' i 'periferije'. Sustav je suodnos činjenica, bez obzira gdje se i kako nalaze. Činjenice koje u taj (su)odnos ne ulaze više nisu činjenice toga sustava, nego činjenice drugoga sustava.« (24) Sustav je model, nacrt, zamisao, on ne poznaje kategoriju vrijednosnog suda, niti u njemu ima mjesta za ljudsku volju (26). Stoga je jezik kao sustav »neutralan prema povijesti naroda, prema kulturi naroda, prema civilizaciji naroda, prema književnosti naroda, prema vjeri naroda, prema politici naroda – prema svemu onome što čini identitet naroda« (20).

174

Nasuprot svemu tomu stoji jezik kao standard. On je definiran pojmovima *uzusa* (»ono kako se obično govori«), *norme* (»ono kako treba govoriti«) i *kodifikacije* (»ono kako se mora govoriti«): te kategorije zapravo uređuju prostor javne komunikacije. U danome je kontekstu standard suprotstavljen sustavu kao »onomu kako se može govoriti« (19). Dakle, uzus se zajedno s normom i kodifikacijom (kodificiranom normom) uokviruje onim što Silić naziva standardom (20). Pritom se »hrvatski standardni jezik definira kao jezik hrvatske polifunkcionalne javne komunikacije« (36). Drugim riječima, upravo jezik kao standard, pokrivajući sferu javne komunikacije, opslužuje pojedina područja društvene djelatnosti i života: znanost, administrativne i poslovne urede, novinsko-publicističku djelatnost, jezičnu umjetnost, svakodnevni život (36). Odatle proistječe pet funkcionalnih stilova: 1. znanstveni, 2. administrativno-poslovni, 3. novinarsko-publicistički, 4. književnoumjetnički (beletristički) i 5. razgovorni.

Silić ističe da standardnog jezika, za razliku od jezika kao sustava, nema bez vrijednosnog suda (23). Standard je podložen sociolingvističkim (a ne čisto lingvističkim) zakonitostima. Polifunkcionalnost čini njegovu bit, a zakonitosti (pravila, norme) koje njim upravljaju određene su komunikacijskom

svrhovitošću. Utoliko jezik kao standard ulazi – preko funkcionalnih stilova, govora i individualnih govornih činova kao ostvarajā jezika kao sustava – u samu srž života i identiteta naroda, tj. u njegova vjerovanja, ideologiju, kulturu, povijest, umjetnost itd. Upravo standard povlači granice između staroga i novog, svojega i tuđeg, općega i lokalnog. Zato samo u njem, a ne u jeziku kao sustavu, nalazimo arhaizme, provincijalizme, barbarizme, purizme, 'ružne riječi' i sl.

Zanimljiv je odnos jezika kao sustava i jezika kao standarda. Na više mjesta Silić ističe kako su to različite stvari koje međutim ne mogu jedna bez druge, jer jedna drugu uvjetuju. Tako jezik kao sustav osigurava jeziku kao standardu konzistentnost (bez sustava i gramatike ovaj bi se raspao, 228) i komunikativnost (»Gramatika je komunikaciji ono što joj pribavlja razliku, bez koje, razlike, nema komunikacije«, 228), a dinamizam, promjenljivost i kreativnost jezika kao standarda omogućuju nužne promjene (evoluciju) jezika kao sustava (122, 175). Dakako, taj je odnos harmoničan samo dotle dok se jezik kao standard drži pravila jezika kao sustava. Međutim, jezični standard često nameće jezičnom sustavu promjene koje ovom bitno proturječe. Bilo kako bilo, razvoj jednoga i drugog ne bi trebao teći po načelima revolucije, nego po načelima evolucije (124).

Jedno od fundamentalnih pitanja koje se nameće u vezi s naznačenim teorijskim okvirom jest i ovo: koja instanca – društvena, ideologijska, znanstvena – određuje kriterije po kojima se re-konstruiraju i po kojima se adekvatno (ispravno) tumače zakonitosti jezika kao standarda te, osobito, »čiste« i »imanentne« (unutarjezične) zakonitosti jezika kao sustava. Naime, može li imanencija jezika biti dohvaćena iznutra ili se u nju dopire samo izvana? Drugim riječima, u kojoj mjeri sam fenomen jezika pretpostavlja kao svoju bitnu protegu upravo izvanjskost, ne-jezik? Nadalje: zajedno s neprijepornom Silićevom postavkom da su svi jezici podjednako moćni (nemoć se očituje samo u onoga tko se jezikom služi) valjalo bi postaviti i pitanje o odnosu moći jezika kao sustava i moći jezika kao standarda: koja je od tih dviju jezičnih protega moćnija, na čem se zasnivaju taktike i strategije njihove (ne)moći i što je rezultat te borbe?

U danom sklopu problema osobitu pozornost zaslužuje odnos standarda prema narječjima i pitanje o naravi dijalektizama. Silić kaže da se hrvatski standardni jezik zasniva na »novoštokavskome govoru zapadnoga tipa jekavskoga izgovora«, a ne na štokavskome narječju u cjelini (33). Iz toga slijedi logičan izvod da štokavsko narječje može preko svojih različitih govora poslužiti kao osnova za formiranje različitih drugih standardnih jezika – srpskoga, bošnjačkoga (bosanskoga), crnogorskoga (33). Drugim riječima, »jedan

jezični sustav može imati više standardnih jezika« (33). Što se pak hrvatske jezične situacije tiče, Silić drži da kajkavsko, čakavsko i štokavsko narječje nisu narječja jednoga – hrvatskoga standardnoga – jezika, nego su to »tri hrvatska narječja«. Pritom pod narječjem ima na umu *sustav*, odnosno *jezik* (30). Iz toga slijedi zaključak da Hrvati imaju tri jezika shvaćena kao sustav (tj. čakavski, kajkavski i štokavski) i jedan jezik shvaćen kao standard (štokavski). U takvoj konstelaciji čakavizmi i kajkavizmi ne mogu biti dijalektizmi hrvatskoga standardnoga jezika, jer se dijalektizmi pojavljuju samo unutar jednoga, to jest svojega, sustava, te se dijalektizmima u danome slučaju mogu smatrati samo štokavizmi (32). Dobivamo dakle ovakvu sliku: štokavsko narječje ima (zasad) četiri standardna jezika (crnogorski, bošnjački, srpski i hrvatski), a sami Hrvati imaju tri jezika shvaćena kao sustav i jedan jezik shvaćen kao standard. Odatle slijedi da je dio Hrvata (čakavci i kajkavci) – bilingvalan, a dio monolingvalan (štokavci). Pritom se pojavljuje i problem materinskog statusa tih jezika-narječja – kako štokavskoga za čakavce i kajkavce, tako još više kajkavskoga, odnosno čakavskoga, za štokavce ...

176

Isto je tako zanimljiv i intrigantan problem grešaka koje se pojavljuju unutar pojedinih stilova i sustava. Naime, svaki sustav proizvodi vlastite greške (mane), a ako i postoje (a ne postoje!) greške izvan sustava, one su uvijek greške drugoga sustava (33). To znači da sustav, vođen nekom unutarnjom nuždom (zakonitošću), proizvodi vlastite greške u skladu s vlastitim zakonitostima. To zakonito i nužno pojavljivanje grešaka u sustavu (jer, kao što Silić veli na drugome mjestu, u jeziku kao sustavu nema ničega »za što bi se moglo reći da je izvan pravila«, 23) zaslužuje daljnju pozornost i zasebna istraživanja.

3. FUNKCIONALNI STILOVI I PROBLEM JEZIKA KNJIŽEVNIH DJELA

Bit funkcionalnih stilova, kako ih vidi Josip Silić, mogla bi se svesti na ovu misao: »nije život onaj koji prati jezik, nego je jezik onaj koji prati život. Nikako ne život poslije jezika, nego jezik poslije života.« (38) Funkcionalni su stilovi povezani sa standardnim jezikom, a taj je jedan od najvažnijih čimbenika što određuju identitet naroda: »Funkcionalni stilovi mogu naime funkcionirati samo u okvirima jednoga standardnog jezika, koji je, za razliku od jezičnoga sustava, u uskoj vezi s onim što se naziva nacionalnim identitetom.« (168)

Pet već spomenutih stilova – znanstveni, administrativno-poslovni, novinarsko-publicistički, književnoumjetnički i razgovorni – valja dakle shvatiti kao ostvaraje standarda, jer nitko ne govori standardnim jezikom kao cjelinom, nego funkcionalnim stilovima koji su pak usklađeni sa zahtjevima različitih društvenih djelatnosti, odnosno života.

Svakomu je pojedinomu stilu u knjizi posvećeno odgovarajuće poglavlje. Tako *znanstveni stil* odlikuje izrazita objektivnost, načelo logičke organizacije sadržaja, načelo apstraktnosti, a sva ta obilježja pronalaze svoj izraz u odgovarajućoj morfologiji i sintaksi (uporaba infinitiva, izvanvremenski prezent i futur, nesvršeni glagoli, »autorsko mi« ili »mi skromnosti«, izbjegavanje tropa i figura i dr.). *Administrativno-poslovni stil* karakterizira predmetnost, analitičnost, eksplicitnost te imperativnost, pa čak i agresivnost; on je najpodložniji ideologizaciji. Njegova su osnovna boljka pleonazmi (izražavanje jednoga te istog značenja nekoliko riječima) i jezični klišeji. (Ovdje bi možda ipak bilo uputno razdvojiti poslovni stil od administrativnoga, jer se čini da za poslovni stil nije karakteristična ni agresivnost, ni klišeiziranost, ni pleonastičnost, nego u prvome redu ekonomičnost i obavijesno-poslovna učinkovitost. Tu bi naime trebala vrijediti formula: »Vrijeme je novac.«) *Novinarsko-publicistički funkcionalni stil* jest, po Silićevu mišljenju, najsloženiji stil hrvatskoga standardnoga jezika jer vrši mnoštvo funkcija – informativnu, propagandnu, popularizatorsku, prosvjetiteljsku, agitativnu, pedagošku i zabavnu (75, 77). Ovdje se daje popis i kratak opis pojedinih žanrova – kako onih koji se koriste neutralnim jezičnim sredstvima (vijest, komentar, kronika, recenzija, intervju, anketa, reportaža), tako i onih koji se služe ekspresivnim (stilski obilježenim) sredstvima (kratka priča, koserija, humoreska, groteska, lakrdija, pamflet, parodija ili travestija, feljton, panegirik, nekrolog, esej). U vezi se s tim daje popis i kratka odredba pojedinih tropa – metafore, metonimije, alegorije itd. Dano poglavlje moglo bi, s obzirom na sustavnost (preglednost) izložene građe (osobito žanrova), poslužiti kao model za istraživanje ostalih funkcionalnih stilova. *Razgovorni se stil* (u svojoj govorenorazgovornoj i pisanorazgovornoj inačici) rabi u običnome govoru. Njega odlikuje nepripremljenost, neslužbenost, spontanost, neposrednost, dijaloška struktura, a u jezičnome ga pogledu karakteriziraju vulgarizmi, dijalektizmi, regionalizmi (provincijalizmi), barbarizmi i sl. To je najštedljiviji i najkonkretniji stil. Tekstovi toga stila ne organiziraju se »po načelu narativnih, nego dramskih tekstnih sekvenci« (114). Jedan od mogućih rukavaca u daljnjim istraživanjima ovoga stila mogao bi teći u pravcu izdvajanja i usustavljanja žanrova »razgovornoga jezika« (kao što su npr. pozdravi, psovke, bračne svađe, internetski *chat*, SMS-ovi, telefonski razgovori, prijateljski razgovori za objedom, okrugli stolovi i dr.).

U sustavu funkcionalnih žanrova osobito mjesto zauzima ono što Silić najprije – u svojim ranijim raspravama – naziva književnoumjetničkim ili beletrističkim funkcionalnim stilom, a potom – u kasnijim raspravama – jezikom književnoumjetničkoga djela, odnosno jezikom *sui generis*. Koliko je problem suodnosa jezika i književnosti (još uvijek) važan – vidi se i po tome što je od dvadeset rasprava koje čine knjigu čak šest posvećeno upravo toj problematici. Dilemu formulira sam Silić u naslovu jedne od tih rasprava: *Je li jezik književnoumjetničkoga djela problem jezika funkcionalnoga stila standardnoga jezika? (Uvodna razmišljanja)* (176). Ili preformulirano: je li jezik književnoga djela jedan od funkcionalnih jezika standardnoga jezika ili je to jezik *sui generis*? Evolucija Silićeva razmišljanja o toj temi, kako se ona može pratiti i u danoj knjizi, vodi autora prema prihvaćanju stava da je u književnoj umjetnosti riječ o jeziku *sui generis*. Na to su ga nagnali prilično relevantni razlozi.

178

Već u raspravi *Književnoumjetnički (beletristički) stil* Silić ističe da je književnik, za razliku od govornih subjekata u ostalim funkcionalnim stilovima, »izravno 'poslušan' jezičnim, lingvističkim, normama, tj. normama jezika kao sustava, a ne društveno-jezičnim, sociolingvističkim, normama, normama jezika kao standarda« (100). Sociolingvističkim je normama on »poslušan« tek neizravno. Dakle, sve ono što odlikuje jezik kao sustav može se primijeniti i na stvaralačku logiku jezika u književnome djelu (tu je jezik – potencija, tj. »ono kako se može govoriti«, »postajući [a ne postojeći] jezik«). Osim toga, ovdje je riječ o izrazito individualnoj uporabi jezika, zbog čega se ističe kako je »književnoumjetnički stil najindividualniji funkcionalni stil standardnoga jezika. U njemu je individualna sloboda najveća.« (100) Nadalje, u književnoumjetničkome se stilu »značenje riječi i rečenica stvara u njihovu suodnosu«, tj. »smisao prethodi značenju. U njemu se, drugim riječima, značenje preosmišljava, pa onda tako i stvara (novo). I sve se to događa [...] po pravilima jezika kao sustava.« (102) Zato ni ovdje, kao ni u jeziku kao sustavu, »nema (društveno) neprihvatljivih riječi«. Ovdje svaka, pa onda i strana, riječ ima u prvome redu »estetsku poruku« (103). Jezične se pojave u beletrističkome stilu »ponašaju načelno neovisno o jeziku kao standardnome jeziku« (156). Odatle stav da je »društvenonormativna djelatnost u beletrističkome funkcionalnom stilu [...] (onakva kakva je u drugim funkcionalnim stilovima) neprihvatljiva« (157). U kasnijoj pak raspravi Silić zaključuje ovako: »Put je od *sustava* do *govora* kroz *normu* put jezika kao standarda, a put od *sustava* do *govora* mimo *norme* put jezika kao sustava«; ali je ovaj drugi put isto tako, dodajmo, i put jezika književnoga djela, koji kao osobni, individualni jezik, tj. jezik *sui generis*, ne ulazi u korpus funkcionalnih

odnosno »kolektivnih« stilova (među kojima su znanstveni, administrativno-poslovni i novinarsko-publicistički; 179). Odatle i stav da »funkcionalni stil (standardnoga jezika) sam po sebi nije jezik, a jezik književnoumjetničkoga djela jest. Njegove norme nisu norme jezika kao standarda, nego norme jezika kao sustava.« (184)

Zanimljivo je i važno zapažanje da je ovomu jeziku *sui generis*, upravo zahvaljujući njegovoj individualnosti, »potpuno otvoren put k svim drugim funkcionalnim stilovima standardnoga jezika«, i to ne radi njihova oponašanja, nego radi njihova estetskoga upošljavanja i preosmišljavanja (106). Već je sama ta činjenica, kako se čini, dostatna za tezu da je ovdje riječ o svojevrsnu »nad-stilu« (Bagić, 180). Štoviše, držim da bi se, kada je riječ o statusu jezika u književnim djelima, mogli dovesti u pitanje ne samo pojmovi funkcije i funkcionalizma, kako se oni rabe u jezikoznanstvenoj praksi, u teorijama sustava i drugdje, nego i uobičajena (tradicionalna) uporaba pojma »stil«. Takva je mogućnost donekle u skladu sa Silićevom tvrdnjom da u gramatici, odnosno u jeziku kao sustavu, nema »stilske obilježenosti« (220), što se onda može reći i za jezičnoumjetničko djelo – s obzirom na to da se ono ponaša u skladu sa zakonitostima jezika kao sustava (a ne jezika kao standarda). Stilska je obilježenost, naime, stvar komunikacije, a ne gramatike (220, 230). Ali tu se odmah nameće sljedeći problem: ulazi li umjetničko djelo u sferu komunikacije ili u sferu jezika kao sustava (gramatike)?

Iznesene Silićeve postavke o suodnosu jezika književnoga djela, jezika kao sustava te jezika kao standarda zasigurno će izazvati (ili obnoviti) diskusije među književnim teoretičarima i jezikoznanstvenicima. Evo nekoliko mogućih tema za razgovor. Kao prvo, kako razumjeti činjenicu da je književno djelo ujedno i tekst (poruka, iskaz, govorni čin, odnosno jezična realizacija ili konkretizacija) i jezik (potencija, model, apstrakcija)? Drugo, kako izrazito individualan jezik književnoga djela postiže univerzalno kulturno-društveno i geografsko-povijesno značenje? Treće (a to je usko povezano s prethodnim pitanjima), ne vrši li književnost bitnu ulogu u formiranju narodnoga identiteta te tako preuzima i funkcije namijenjene jeziku kao standardu? To jest: ne transcendira li jezičnoumjetničko djelo opoziciju *jezik kao sustav – jezik kao standard* rezultirajući bitno novom jezičnom i kulturnom kvalitetom? U tome je smislu indikativna Silićeva analiza pjesme Antuna Mihanovića *Horvatska domovina* (koja je postala hrvatskom himnom). U toj je naime pjesmi Mihanović, po Silićevu mišljenju, izložio vlastitu koncepciju ilirskoga jezika kao »jedinstva u različitosti« (takva je koncepcija bila suprotstavljena Gajevoj koncepciji »jedinstva u istosti«). Gledan *iznutra*, tj. s aspekta unutarnjih zakonitosti pjesme, jezik *Horvatske domovine* »lijepo pokazuje kako

je Mihanović zamišljao hrvatski jezik i kao činjenicu hrvatske povijesti i kao činjenicu hrvatske kulture i kao činjenicu hrvatske civilizacije, a posebno kao činjenicu hrvatskoga zajedništva. U njemu je štokavskojezično isprepletano s neštokavskojezičnim. To je zato što je zamišljen kao svojevrsna sinteza štokavskih, kajkavskih i čakavskih govora.« (146) Mihanovićeva je pjesma, dakle, prije 170 godina ostvarila ono što mi ne uspijevamo ni danas. Nije li to još jedna potvrda paradoksa po kojemu jezična umjetnina transcendiraju jezik (prostor, vrijeme) ostajući pritom jezikom (odnosno ograničenim prostorom i vremenom)?

4. TEKST I REČENICA

Poseban blok rasprava, koji ulazi u četvrto poglavlje knjige, posvećen je proučavanju suodnosa funkcionalnih stilova i teksta, odnosno rečenice. Tu je dakle riječ o mehanizmima povezivanja tekstnih i rečeničnih dionica, o gramatičkome i komunikacijskome redosljedu rečeničnih komponenata te o semantičkome interpunkcijskom načelu i prozodiji rečenice.

180

Shvaćajući tekst (štivo) kao »smisaono-logičku povezanost struktura« (188), Silić ističe kako je tekst rezultat spajanja rečenica, pa je tako već složena rečenica – tekst (191). Pritom u znanstvenome tekstu, za razliku od književnoga, »struktura rečenice mora biti načelno neovisna o strukturi rečenica s kojima čini kontekst [suštivo]. [...] Ona je značenjska, a ne smisaona jedinica.« (192) Razlika između književnih tekstova i tekstova koji pripadaju »kolektivnoj stilistici«, tj. ostalim funkcionalnim stilovima standardnoga jezika, možda je najočitija (pa i najdrastičnija) kada je u pitanju interpunkcija. Ono što je dopušteno u umjetničkome tekstu ne mora i (načelno) ne smije biti dopušteno drugim tipovima komunikacije standardnim jezikom. Mnogi nesporazumi u vezi s interpunkcijom nastali su, kaže Silić, »upravo zato što su joj se potvrde pronalazile, vrlo često isključivo, u jeziku umjetničkoga djela« (250). Polazeći od stava da je »interpunkcija kao norma standardnoga jezika stvar denotativnosti jezika«, Silić se s uvjerljivim argumentima zalaže za semantičko interpunkcijsko načelo (koje nadilazi slabosti vezane i slobodne interpunkcije): »Nije na komunikaciji da poštuje zarez, nego je na zarezu da poštuje komunikaciju.« (250) Osim, dakako, u književnim djelima.

Silić osobito inzistira na razlikovanju rečenice kao gramatičke jedinice i rečenice kao komunikacijske jedinice (iskaza). Prva ima četiri samostalna člana (subjekt, predikat, objekt i priložna oznaka) i dva nesamostalna (atribut

i apozicija), a druga je dvočlana (sastoji se od obavijesnoga subjekta – teme ili danoga, i obavijesnoga predikata – reme ili novoga). Ako se rečenica definira kao struktura koja prenosi obavijest, onda ona mora biti shvaćena kao komunikacijska rečenica, odnosno kao iskaz, jer rečenica kao gramatička jedinica ne prenosi obavijest, odnosno smisao. Isto tako, kao što je već rečeno, samo u komunikacijskome kontekstu rečenica može postati stilski obilježena (ostvarujući npr. inverziju redoslijeda rečeničnih članova – teme i reme).

Ne upuštajući se ovdje u daljnju razradbu sintaksnih pitanja što ih pokreće Silić (među kojima je npr. i suodnos semantičkoga, gramatičkoga te obavijesnoga ustrojstva rečenice), na kraju bih se, u vezi s rečenim, zaustavio na problemu minimalnoga (i minimalističkoga) jezičnog teksta. Naime, ako se tekst shvati kao spoj rečenica (163–164), znači li to da ne postoje i da ne mogu postojati jednorečenični tekstovi (iskazi)? Ako pak takvi tekstovi (iskazi) postoje (poslovice, aforizmi, grafiti i sl.), kako odrediti kriterije po kojima su oni upravo tekstovi, a ne tek rečenice? Stilistika minimalističkih žanrova nedvojbeno je istraživački izazov koji tek čeka svoje istraživače.

5. ZAKLJUČAK

181

Knjiga *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, opskrbljena bogatom literaturom o predmetu i odgovarajućim kazalima (pojmovima i imena), zasigurno će uspješno obaviti svoju primarnu zadaću – da bude sveučilišni udžbenik. Ali, kao što smo se uvjerali, ona će isto tako svojom teorijskom i jezikoznanstvenom inspirativnošću, pa i provokativnošću te inherentnom ili (katkad) otvorenom polemičnošću, nedvojbeno potaknuti našu znanstvenu javnost na daljnja propitivanja i potrage.

Stilistiku same knjige možda u najvećoj mjeri određuje spoj izrazito apstraktnoga mišljenja i obilne prezentacije konkretne jezične građe. To supostavljanje zahtjevnoga teorijskoga aparata (metajezika) i mnoštva relativno jednostavnih (ali instruktivnih i zanimljivih) primjera katkad rezultira nekom vrstom spoznajne vrtoglavice. Prevladavanju jaza između »visokoga« i »niskoga« donekle pridonose relativno česta ponavljanja i varijacije osnovnih metodologijskih postavaka. Stoga takva ponavljanja nisu samo tehnička neminovnost (rasprave su uglavnom već bile objavljene kao samostalne cjeline u časopisima i zbornicima), nego se mogu shvatiti i kao metodički i stilski postupak pri komponiranju nove cjeline – knjige.

Primljeno 5. lipnja 2006.

